

«ЗДРАВНЕ» за сега излиза три пети въ мѣсець: на 1-о, 10-о и 20-о число. Цѣната му за осемъ мѣсеца, отъ 1 Май до 20 Декемврий 1886 г., е седемъ лева въ България и осемъ лева за въ странство. — Абонатитѣ се адресиратъ на право до редакцията, въ гр. Варна, същевременно като предплатятъ съ почтенскій записъ (а не въ марки). — Обявления се приематъ съ плата по 30 стот. за единъ редъ петитъ.

ЗДРАВНЕ

За всѣка напечатана въ «ЗДРАВНЕ» оригинална статия редакцията плаща по петъ стотинки за всѣкий редъ. — За промѣняване адреситѣ на спомоществователи се плаща 40 стотинки, безъ които адреса не се промѣнява. Заявления за неполучаването на нѣкой брой трѣба да се правятъ не по-късно слѣдъ получаването на слѣдующий брой; въ противенъ случай се оставатъ безъ послѣдствие.

ОБЩЕДОСТЪПЕНЪ МЕДИЦИНСКИЙ И ХИГИЕНИЧЕСКИЙ ВѢСТНИКЪ

Per noctem ad lucem!

Отъ мрака къмъ свѣтлина!

СЪДЪРЖАНИЕ: *Нѣколко думи върху рибата. — Какъ трѣбва да се гледатъ душевно-болнитѣ. Отъ проф. Т. Ейлотъ. — Върху листитѣ. Отъ д-ра Н. Андреевскій. — Даване помощи при премирание отъ гладъ и жажда. Отъ д-ра К. Трояновскій. — Диематически ястия и пития за болнитѣ. — Слъсъ. — Отговори. —*

Нѣколко думи върху рибата.

Рибата има голѣмо значение въ народното ступанство; въ нѣкои мѣста тя е като главна храна на жителитѣ. Населението на поголемата частъ отъ сѣвернитѣ страни на Европа, Азия и Америка е принудено да се прихранва исклучително съ риба; по нѣкои мѣста въ Сибиръ предварително изсушаватъ рибата и я правятъ на брашно, което имъ служи за вмѣсто хлѣбъ.

Рибата, като представя прекрасенъ материалъ за храна; не по-малко е служила и за различни предразсѣждци и вѣрвания още отъ най старо време и до сега. На рибата отдавали причината на различни неприятности у човѣка, или ѝ приписвали влияние на половитѣ страсти; и по причина на това послѣдното на египетскитѣ жреци имъ било забранено да ядътъ риба. Споредъ Мойсеевитѣ постановления било запретиено да се яде «всичко, което нѣма плавнаци и люспи и живѣе въ водитѣ, моретата и рѣкитѣ». И въ настояще време на много мѣста съществува вѣрвание, че при нѣкои болѣсти, както при блатната трѣска наприкладъ, не бива да се употребява рибата за храна — вѣрвание, което се поддържа по нѣкога, безъ всѣко основание, отъ жрецитѣ на науката.

А на нѣкои рибѣ пъкъ приписвали лечебно дѣйствие. Речнитѣ раци се употреб-

бявали въ всичкитѣ възможни форми на аптекарското приготвение, вътрѣшно и външно, противъ всевъзможни болки. На млѣкото отъ селди приписвали излѣкуване отъ охиката въ гърлото; самитѣ селди на много мѣста изъ Германия се употребяватъ и до сега още, като домашно средство противъ кашлицата и противъ пресипването на гърлото. Саламурата се употребява противъ кръвотечение, ухапване отъ змия или бѣсно кучѣ, противъ изгорено, противъ жбоболне и др. Селдяния пенелъ се употребява противъ трѣската, а изгорена селдяна глава употребявали при закѣсяване на дѣтинското мѣсто (послѣдътъ). Бѣлнятъ делфинъ се считалъ като средство за изкарване на пикочъта и ускорително средство за раждането, на което миѣние били и старитѣ лѣкари и т. и.

При толкова важното значение на рибата, публиката твърдѣ малко внимание обръща на нея и, лишена отъ всѣкакви познания, се ръководи при изборътъ на рибата исклучително само по вкуса. Съставителитѣ на различни книжки по хигиената премълчаватъ този толкова важенъ въпросъ; отъ друга страна и научнитѣ свѣдения за хранителното и физическото значение на рибата сж твърдѣ къси; по-доло ний се ползувамъ отъ прекрасното съчинение на Певн «Учение за храната».

Не ще съмнѣние, че рибата нѣма тия качества, каквито има млѣкото на четвероногитѣ и птицитѣ; тя по-малко насища и има по-малко възбуждающи свойства. Но доброто състояние на здравieto и безопаснието на всѣкаква работа у *истинофигитѣ*, т. е. у

хората, които исклучително се хранят съ риба, дѣйствиелно доказва важното значение на рибата. По мнѣнието на п-ра *Левин*, ихтиофагитѣ се отличаватъ съ сила, здравне и плодовитостъ; нийдѣ не се срѣщатъ такива многочислени семейства, такива красиви жени и по-силни, дѣятелни мъже, както между рибаритѣ. Понеже рибата изпесва за смиланне твърдѣ малко отъ стомахътъ, лесно се сварява и малко възбужда, то тя може да служи като особено важно средство за поддържане храненето при изнурителни болѣсти, което, за жалостъ, твърдѣ често се забравя.

Мѣсото на нѣкои риби, както напр. на мерлина, треската, камбалата (щитониската) и др. е съвършено бѣло; то не отѣгчава стомаха и малко възбужда. Мѣсото на другитѣ риби бива много или малко червеникаво, а паламудътъ (*salmosalar*) съвсѣмъ прилича на мѣсото даже и по хранителнитѣ си свойства. Отъ всичкитѣ риби мерлина може да се счита най много нѣженъ и лесноваримъ; *Левин* го нарича пице на рибнитѣ породи. Доволно близо до мерлина е вахията (*escler*).

Треската (риба) не се сварява лесно и *Левин* мисли, че тя отѣгчава повече стомаха, отъ колкото обикновенно се предполага.

Въ всички случаи, гдѣто рибата се предназначава за слабъ стомахъ, трѣбва тя да се вари, а не да се пече. Прибавение масло затруднява лесното сваряване на рибата въ стомаха.

На качеството на рибата има голѣмо влияние хвърлянето на хайварътъ. Найголѣмо превъсходство достига рибата предъ хвърленето на хайварътъ, когато се казва, че тя е *въ сезонъ* (на време). Когато рибата хвърля хайварътъ си, тя изгубва всичката си тлѣстна и така става отслабнала, водниста или увѣхла. Младата риба, която не е достигнала още до времето си за хвърлене хайваръ, не представлява такива колебания и винаги бива «въ сезонъ». Чрезъ кастрация (оскопяване) сполучили да поддържатъ рибата постоянно въ еднакво състояние. Но тая операция никога не се е прилагала въ колко-годѣ значителни размѣри.

Вкусътъ на рибата зависи твърдѣ много и отъ храната, съ която тя се храни. Морската риба бива по-добра въ тия случаи, когато е ловена въ дълбоки мѣста, около канаристи брѣгове, гдѣто има силно течение и наопѣкъ — не толкова добра, когато е ловена изъ заливитѣ и малкитѣ завои, гдѣто дълбочината е незначителна и течението е слабо. Отъ прѣсноводнитѣ риби най добри сѣ тия, които се вѣдятъ въ дълбоки езера или блата съ бистра вода, съ камъниливо или пѣсѣчно дѣно. Риби, които живѣятъ въ малки води, съ землисто дѣно, мѣсото имъ удара по-вечето на прѣстъ, което може да се отстрани, ако такива риби се поддържатъ нѣколко време въ нѣкое мѣсто съ бистра вода и пѣсѣчно дѣно. За запазване на рибата употребяватъ сушене, на-соляване, укадяване и маринирване, които значително затрудняватъ сваряването ѝ въ стомаха; заради това болнитѣ трѣбва да избѣгватъ подобна храна.

Като говоримъ за употребенето на рибата, не може да се не коснемъ и до възбудения въпросъ за рибената отрова. Преводачката на *Левин*, *Манассеина*, указва на сѣществующитѣ у рибитѣ разни болѣсти; тѣй напр. въ 1825 г. всичката повърхностъ на сѣверното море била покрита съ трупове отъ мъртви вахи и послѣ това тая риба нѣколко години е била въ голѣма рѣдкостъ. Много автори, които сѣ писали по ядовитостта на рибата, обясняватъ я съ побо-лѣванието на самата риба; други отдаватъ причината на това, че рибата се е хранила съ ядовита, вредна храна. Тѣй, за морския змийоръ се знае, че той се храни съ мърша.

На ядовитостта на рибата има несъмнѣнно влияние и небрежливото постѣпване при запазването ѝ. Ето напр. какво пише докторъ Маркевичъ по приготвянето на рибата въ Россия. Направятъ въ земята единъ ковчегъ — яма, на бойто стѣнитѣ сѣ подплатени съ дървени греди, свързани помежду си, както се свързватъ външнитѣ стѣни на една изба. Въ ковчегътъ натрупватъ рибата, когато я солятъ; отъ дѣйствието на солта върху рибата образува се саламура, солено-мѣсенъ разсолъ.

Ковчегътъ не се пречиства послѣ всѣко

пресоляване по двѣ причини: 1) солта съставлява важна частъ отъ рибопромишленната економия, за това я събиратъ твърдѣ много, и прясолта, веднажъ образувана, служи за соление на рибата, по нѣкогажъ, за 6—10 години; 2) за да се излѣе прясолта изъ ковчега е много трудно. Отворѣтъ на ковчезитѣ (ямитѣ) се намира наравно съ полето и обикновенно съ пищо не покритѣ. Котки, кучета, мишки, свини случайно падатъ вжтрѣ въ ямата и потъватъ. Не е възможно да си въобразимъ прясолъ, въ която да не е попадало въ разни времена по едно отъ горѣпомѣнатитѣ животни. До колко мъртвитѣ трупове на тия животни въ прясолнитѣ ями сѣ явление обикновенно, което малко безпокои ступанитѣ, можемъ да се убѣдимъ отъ това, че даже труповѣтъ на хора, които случайно сѣ се удавили въ нѣкоя яма, оставятъ ги да стоятъ вжтрѣ до тогава, догдѣ мѣсото и кожата се не растворятъ въ прясолта. Прясолта силно разяжда тѣлото. Ако работникътъ не тури нарочно за това направени ржавици, и сѣ голи рѣцѣ бърка въ прясолта той може да изгуби частъ отъ кожата на рѣцѣтъ си, която частъ пѣкъ служи като добавка на доста сложниятъ съставъ на прясолта.

Човѣшки трупове падатъ въ прясолта или случайно, или ги хвърлятъ тамъ вслѣдствие на нѣкое злодѣйство — за да се прекрие нѣкое убийство.

Мишките сѣ най умразни за рибопромишленнитѣ. За да се избавятъ отъ тѣхъ, тровятъ ги съ мишеморка или фосфоръ. Животното, преди да издѣхне, подхвърля се на блювание и диаррея; нечистотитѣ, които то изхвърля въ туй време, примѣсени съ фосфоръ или мишеморка, а тъй сѣщо и самото тѣло на отровеното животни, като попаднатъ въ прясолта, съдѣйствуватъ да се отдѣли въ прясолта фосфороводородъ или арсеноводородъ.

При такива наредби нѣма за какво да се чудимъ, защо рибата по нѣкогажъ бива источникъ на заразата.¹⁾

Какъ трѣбва да се глѣдатъ душевно-болнитѣ.

Отъ проф. Т. Балрога.

(Преводъ.)

Почти всѣка силна болѣсть обикновенно бива свързана съ нѣкои душевни разстройства. Това се случва най много при едновременно смѣщаване на силната трѣска и на болѣстѣта отъ отровяването на кръвта. Освѣтъ това, много пѣти хроническитѣ поболявания на лѣкои части на тѣлото могатъ да предизвикатъ такова раздражение на мозъчинтѣ отдѣли, гдѣто се намиратъ душевнитѣ функции, щото работата идва до душевно поболяване. Най послѣ, тия отдѣли на мозъкътъ могатъ сами по себе да се поболятъ. По този начинъ всичкитѣ душевни болѣсти иматъ своето начало направо отъ разстройването на душевната дѣятелност на мозъка; но тия разстройства не всѣкога се започватъ сами въ мозъкътъ, а повечето пѣти биватъ предизвикани отъ поболяването на тоя или ония органъ, макаръ той и да отстои доста далеко отъ мозъкътъ. Разпознаването на тая свръзка между душевното и тѣлесното поболяване е твърдѣ важно за лѣкуването.

Много пѣти разстройството на движението и осѣщанията биватъ свързани съ разстройството на душевната дѣятелност. Най често се явяватъ непълни схващания (параличи) въ движението на бърнитѣ и языка, които органи сѣ най необходими при говоренето; не по-рѣдко се случватъ тъй сѣщо и епилептически припадъци (сара), а тъй сѣщо и параличи на нѣкой членове на тѣлото, придружени съ отслабване на душевната дѣятелност (тѣпоумие, слабоумие).

За наглѣждане на душевно-болнитѣ (лудитѣ), които се държатъ въ особни заведения, трѣбва да се поставятъ само сестри (жени), които сѣ специално приготвени за наглѣждането на такива болни. Всѣка милосърдна сестра, както и всѣка образована жена, трѣбва да има разумно представление за смѣщаването на душевнитѣ болѣсти, да не даватъ внимание на тия страшни басни, които до сега сѣ се приписвали на душевно-болнитѣ и които, за жалостъ, на много мѣста още предизвикватъ лошо отнасяне съ тия злочести болни.

Общи правила при наглѣждането на душевно болнитѣ.

Ние главно показваме на това, че душевнитѣ болѣсти представляватъ още и болѣсти на организмътъ и, както всичкитѣ други болѣсти, иматъ основата си въ измѣненето на тѣлеснитѣ органи, особено на мозъка.

Непросвѣтениятъ, простиятъ човѣкъ не тъй лесно ще може да си състави колко годѣ ясно

¹⁾ Изъ книгата на д-ра Б. А. Оксѣ: Съ поля наук. СПБ. 1881 г.

понятне за тая болѣсть, тъй като хората сѫ привикнали обикновенно да считатъ душата на чловѣка сѫвсѣмъ независима отъ тѣлото, да я разгѣдватъ, като нѣщо самостоятелно и по такъвъ начинъ да сѣдятъ за нея. Но милосърдната сестра, която е поставена да нагѣдва душевно болнитѣ, трѣбва да помни винаги, че тя има работа съ физически болни хора и не трѣбва да обръща внимание на тѣхнитѣ безумни думи.

Азъ вмѣствамъ тука нѣкои забѣлѣжки за милосърднитѣ сестри, за които бѣлѣжки сѫмъ длъженъ да поблагодаря моя сътрудникъ докторъ П. Мунди.

«Много луди, кретини (слабоумни отъ рождение), безумни, побъркани въ умътъ и пр., които не сѫ предадени въ особеннитѣ за това заведения, живѣятъ или при своитѣ или при чуждитѣ семейства съ заплата, но повечето отъ тѣхъ, не ще сѣмѣнне, не се поздраватъ съ таква нагѣдване, което да съотвѣтствува на сегашнитѣ наши научни и хуманни правила; за повечето отъ тия злощастници се грижатъ твърдѣ лошо, не рѣдко се отнасятъ даже и жестоко съ тѣхъ. Нагѣдването на тѣлесно болнитѣ или раненитѣ въ безкрайно много отношения се отличава отъ нагѣдването на душевно болнитѣ, защото въ първий случай обикновенно иматъ работа съ чловѣкъ, който се намира въ пълно владѣние на душевнитѣ си сили, който здраво мисли, сѣди, владѣе свободна воля и, споредъ силитѣ си, може да изпълни всѣко напомнюване или изискване отъ милосърднитѣ сестри. Освѣнъ това въ повечето случаи той не е опасенъ ни за себѣ си, ни за околнитѣ. Окрѣжающитѣ болнитѣ могатъ много пѣти да помагатъ въ случай на нужда на нагѣдницата и да я замѣнятъ даже въ случай на отсъствието ѝ.

Съвършено противоположно е нагѣдването на душевно болнитѣ (лудитѣ): цѣлото семейство и служителитѣ биватъ смугени и напашени. Болѣстнитѣ явления обикновенно твърдѣ силно се проявяватъ, кога нѣкой влѣзе въ стаята на болнитѣ и се обръща за нѣщо къмъ него. Много хора, побъркани въ умътъ, биватъ опасни за другитѣ, както и за себѣ си; за това тѣ трѣбва винаги да се сѣдятъ и ни минута даже да се не оставятъ сами. На такива болни по никакъвъ начинъ не могатъ да дѣйствуватъ ни удумвания, ни укротявания. Тѣ често биватъ нечистоплѣтни, за това трѣбва винаги да ги пазятъ и въздържатъ отъ лошитѣ и вреднитѣ нмѣ привички и постѣпки. Много пѣти тий се отказватъ отъ всѣкакъвъ видъ храна и питие, особенно отъ лѣкарствата. Тѣ лудуватъ страшно, махатъ си силно ръцѣтъ, разрушаватъ всичко, що нмѣ се попадне, вѣятъ, биятъ, крѣщатъ, плачатъ, молятъ се, проклинатъ; струва нмѣ се, че ги преслѣдватъ, че

сѫ ги проклѣли, отровили, трашкатъ се по земята, събличатъ се до голо и си раскѣсватъ дрѣхитѣ. По нѣкой пѣтъ, наопѣтъ, тѣ ставатъ печални, сѣдятъ прегърбени на земята, затулятъ си очитѣ и покриватъ съ кърпа главата си; казватъ, че чуватъ гласове, видятъ хора, които говорятъ съ тѣхъ и на които тий отговарятъ; често тѣ разговарятъ сами съ себѣ си дори до пресипване; струва нмѣ се, че нѣматъ членове или че тѣ (членоветѣ нмѣ) сѫ замѣнени, замръзнали или изгорени, даже, че тѣ (членоветѣ) обратно пакъ нмѣ сѫ прилѣпени; считатъ себѣ си за чужди лица, богове, дяволи, крале и пр.; тъй сѣщо се считатъ за твърдѣ богати или пѣкъ твърдѣ бѣдий, излѣгани, несправедливо лишени отъ свободата и проч.

Служителитѣ и сестритѣ твърдѣ често се излагатъ отъ страна на такива болни, на подозрѣния, клевета, ненавистъ, ударвания, наговаряния и даже на нападения. Има нѣкои болни, които се показватъ да сѫ съвършено здрави и владѣятъ напълно душевнитѣ си сили, догдѣто не побутнатъ извѣстиятъ слабъ пунктъ на тѣхното болно въображение, който често се показва въ опредѣлено лѣжливо представление (idée fixe) и който ги не остави до самата нмѣ смъртъ. Повечето болни отъ тоя родъ болѣсти, които ние спомѣнахме тука на кратко, представяватъ още и други физически страдания; по тая причина тѣ се пуждаятъ и отъ физическо нагѣдване; тѣ страдатъ напирѣтъ, отъ различни конвулсии (треперяния), чести безсѣзнателни състояния, пѣтния или не пѣтния парализи на членоветѣ си и много пѣти не могатъ да се движатъ сами безъ чужда помощъ; тѣ криво или не правилно осящатъ, слушатъ, обониватъ, глѣдатъ, нматъ лошъ вкусъ, нови и стари рани по тѣлото си; тѣ не сѫ въ състояние да ходятъ по нужда безъ чужда помощъ, не могатъ сами да се обличатъ и събличатъ.»

Отъ тая на кратко нарисувана картина ясно се вижда разликата между нагѣдването на обикновенно болнитѣ и нагѣдването на душевно болнитѣ. При това се присѣдиняватъ още и други обстоятелства, които правятъ нагѣдването на душевно болнитѣ до толкова трудно, щото за изговото съвършено изпълнение трѣбва дълга практика и добра опитност. При обикновеннитѣ болѣсти, които твърдѣ често се случватъ въ всѣко семейство, всѣки членъ на семейството, както и всѣки служителъ, приятелъ или посѣтителъ, като е чувалъ или виждалъ по-често тия болѣсти, той може все колкогодѣ да вземе участие, ако стане нужда, въ нагѣдването на болнитѣ. Така сѣщо посѣщенето на болницитѣ и наблюдението на съществуващитѣ въ тѣхъ редъ и правила може да научи несъстоятелната класа на обществото на много нѣща, съ които може послѣ

тя да си послужи при домашното нагледване на болните. Но не е така работата и съ душевно болните, понеже, въ сравнение съ другитѣ поболявания, душевнитѣ болѣсти се срѣщатъ твърдѣ нарѣдко и, освѣнъ това, душевно болнитѣ твърдѣ късо време се лѣкуватъ у дома си. Така също посѣщението на заведенията за душевно болнитѣ, на основание на твърдѣ справедливи правила, е ограничено. По тая причина, както отдѣлни хора, които искатъ да изучатъ нагледването на душевно болнитѣ, така и публиката твърдѣ рѣдко имъ се докарва възможност да изучатъ тоя млеченъ отдѣлъ на нагледването въ специално за това устроени заведения.

(Слѣдва).

Върху глиститѣ.

Отъ д-ра Н. Андреевскій.

Дѣтинска острица или кръгла червообразна глистя (*Oxyuris vermicularis*). Има тънко тѣло, като конецъ, съ бѣлъ цвѣтъ. Женскитѣ съ много по-големитѣ мъжкитѣ. Мъжката е дълга отъ 2—3 м. м., а женската отъ 4—12 м. м. Главата ѝ има форма на копче съ двѣ галки на кожата. Вънкашната покривка е напъстрена съ ивици, съ забовидни издатъци. Опашния край на мъжката е тъпъ, завитъ съ смукателна трапчинка на върха, а у женската — правъ и остъръ. Мъжкитѣ полови органи се намиратъ близо до опашния край, а женскитѣ — на предната половина на тѣлото имъ. Тѣзи глисти се намиратъ често у дѣцата, също и у възрастнитѣ. Въди се преимущественно въ правото черво, по нѣкога по цѣлата дължина на дебелитѣ черва, рѣдко въ долната частъ на тънкитѣ черва; срѣща се по нѣкога около задния проходъ и препъзва въ влагалището.

Тѣзи глисти причиняватъ сърбежъ въ задния проходъ, особено когато болнитѣ си легатъ на постелката, вслѣдствие на което отъ чесанията ставатъ одрасквания, пришки, циреи и пр.

Обикновенна кръгла вретенообразна глистя (*ascaris lumbricoides*). Има цилиндрическо, на двата си края заострено, тѣло, съ бѣлъ или блѣдо-червеникавъ цвѣтъ. Мъжката е дълга около 12 с. м., женската около 30 с. м.; широчинна има отъ 3—5 м. м. Кожата ѝ е набръздена напръки съ 4 бѣли продълговати ивици. Тѣлото ѝ е до толкова прозрачно, щото чрезъ него се виждатъ както червата, които идатъ отъ единия край до другия, тъй и половитѣ органи. Главата е отдѣлена отъ трупътъ съ кръгообразна бръзда и представлява три полулунни, устно-подобни възелчета, между които лежатъ устата. Опашния край на мъжката е конический и кучицообразенъ, а у женската — тъпъ. Вретенообразнитѣ глисти представляватъ раздѣление

на половитѣ. Вѣтрѣ въ женскитѣ се намиратъ голѣми яйчици и яйцепроводи; а вѣтрѣ въ мъжкитѣ, които съ по-малки, се намиратъ дълги и закривени семенни канали и яйчица. Въ задната частъ на тѣлото, предъ опашния край, се намира, като косъмъ, дѣтородния членъ. Женскитѣ иматъ на върха си една цѣпка, дълга отъ 6—8 линни, която е отверстие на женскитѣ полови органи.

Вретенообразнитѣ глисти се срѣщатъ често, особено у дѣцата. Тѣ живѣятъ въ дебелитѣ и тънкитѣ черва (преимущественно въ тънкитѣ), отъ гдѣто предприематъ далечни странствования и при това могатъ да преминатъ въ стомаха, пищепрепника, даже и въ грѣкланя и дихателнитѣ клонове. Отъ дванадесетника тѣ по нѣкога допъзлизватъ въ жлъчнитѣ канали и Вирсунговия протокъ.¹⁾ Не е вѣрно, че вретенообразната глистя може да продупчи червата; но нея много често я намиратъ въ коремната кухина въ такъвъ случай, ако червото е здраво, вслѣдствие на нѣкоя болѣсть. Вретенообразнитѣ глисти обикновенно се срѣщатъ по една, или въ незначително количество, но въ тънкитѣ черва по нѣкога и въ чудесно число (отъ 100—200 и повече).

Тѣзи глисти причиняватъ катарръ въ пищеварителнитѣ органи, по нѣкога раздражение на нервитѣ и, при по-големото имъ натрупване въ тѣснитѣ канали, — стѣсняване на кухината на тия послѣднитѣ и други припадѣци, за които ще споменемъ по-долу.

Вретеноподобната глистя въ по-вечето случаи не причинява никакви болѣстни явления. При твърдѣ голѣмото ѝ разпространение не би имало толкова здрави дѣца, ако тѣзи паразити биха раздразнили червата и разстроили храненнето. Ако тѣзи глисти, като се намиратъ въ голѣмо количество въ червния каналъ, се навиятъ на кълба, и не могатъ да се извадятъ отъ тамъ съ силни слабителини средства, то тѣ задрѣстатъ червата като съ нѣкое твърдо вещество и могатъ да причинятъ силни бодежи и даже припадѣния отъ непроходимостта на червата, вслѣдствие задрѣстанието или стѣсняването имъ. Въ другитѣ случаи, силнитѣ движения на тѣзи глисти могатъ да причинятъ сѣщитѣ болки въ корема, както и при солитера. Но не трѣбва съвършено да се уповаваме на тѣзи припадѣния, защото въ нѣкои случаи, въ които даже излизатъ вретенообразни глисти, при тщателното изслѣждане се е показвало, че болѣстьта е друга и че е зависѣла отъ водата, която се е набрала въ главата или отъ друго нѣкое тѣжко страдание. Вретенообраз-

¹⁾ Въ „Мед. Сборка“ 1883 г. кн. II и III ний сме описали единъ случай въ Разградската болница, гдѣто вретенообразната глистя бѣ влязла въ черния дробъ и предизвика смъртъта на болния. Редакц.

нитъ глисти могатъ въ нѣкой случай да причинятъ катарръ въ червата и леко трѣскаво състояние, но по-голямата частъ отъ излѣзлитъ глисти нѣматъ нищо общо съ трѣската. Като влѣзе въ стомаха, глистите произвежда потърсване и наклонностъ къмъ повръщане. Болнитъ не могатъ да изразятъ какво чувствуватъ и даже докторътъ се затруднява и дохожда въ недоумѣние, до като болниятъ не избѣлва глистите. По нѣкога допѣлзването на глиститъ въ стомаха и пищенриемника не причиняватъ никакви болѣстни припадвания, тъй щото глистите излиза отъ устата и безъ да се събужда болния отъ сънъ. А ако глистите дохождатъ въ грѣкланя, което се случва твърдѣ нарѣдко, то тя произвежда треперяще скратяване на гортанната цѣпка; случвало се е, щото дѣцата да сѣ се задушавали отъ това. Ако вретенообразната глиста допѣлзва въ общия жлъчний протокъ, то туря въ застоѣ жлъчката, а ако ли тя проникне още по-далечъ, то вслѣдствие на това става възпаление на дробътъ, и мажко може да се опредѣли, да ли споменатитъ припадвания се намиратъ въ свръзка съ допѣлзватата вретенообразна глиста.

Кръглитъ червеобразни глисти съ своитъ безпрестанни движения произвеждатъ тѣжъкъ сърбежъ въ задния проходъ. Това послѣдното се усилва обикновено вечеръ и нощъ и не дава на болния да заспи. Къмъ усѣщанieto на сърбежа се присѣдинява постоянно побуждение за испражнение отъ долу. Исхвърленото вещество е смѣсено съ голѣмо количество лига, и глиститъ още дълго време правятъ извити и треперящи движения. Ако глистите допѣлзва презъ междинитъ въ външнитъ дѣтородни части и маточното влагалище, то и тука произлиза нетърпимо дращение и силенъ сърбежъ. Раздражението, произведено отъ глиститъ, заставлява болнитъ постоянно да се чешатъ, и съ това лесно могатъ да причинятъ въ тѣзи части леко възпалително състояние и катарръ; вслѣдствие на това майката често се ужасъ извѣстява, че у дъщеря ѝ вече се показало бѣло течение. Тщателното изслѣждане напълно обяснява въ подобни случаи причината на болѣстята.

Вретенообразнитъ глисти се изгонватъ съ цитварно семе (*semina cinæ, santonici s. artemisiae contrae*). Предишната противна на вкуса противоглистна детелина (*electuarium anthelminticum*) сега почти не се употребява; тя е замѣнена съ по-вѣрни и по-приятни на вкусъ средства — съ цитварно семе и съ сантонинъ. Отъ първото даватъ на дѣцата отъ 30 до 60 сантиграмма на веднажъ, а отъ послѣдното отъ 12 до 25 сантиграмма. Въ аптекитъ се продаватъ готови опържени парчета сантонинъ; тѣ сѣ приятни на вкусъ и всѣкога съдържатъ отъ три до 6 сантиграмма отъ това средство. Кю хен-мейстеръ съвѣтва да даватъ растворъ отъ

сантонинъ и рециново масло (отъ 12 до 25 сантиграмма сантонинъ на 30 грамма масло) — всѣкий часъ по една чайна лъжичка, до гдѣто се покаже дѣйствието му. Сантонинокислий натрий е средство още по-невинно и дѣйствува въ много случаи съ голѣмъ успѣхъ, при употребението му, въ продължение на нѣколко дѣня — сутринъ и вечеръ, по 12 до 24 сантиграмма на веднажъ. Добрѣ сѣщо дѣйствуватъ и слѣдующитъ прахове:

Rp. Santonini 0,03
Calomel 0,02
Rad. rhei 0,24
Saccharialbi 0,30
m. f. pulvis d. tal. dos. № 12.
S. 3 пати въ дѣня по 1 прахъ.

За изгонване на дѣтинскитъ острици изъ правото черво достатъчно е просто да се измива то съ студена вода чрезъ прости тулумбички.

Не е лошо да се прибави малко оцетъ и слѣдъ клистирното омиване съ вода да се тури клистиръ съ сапунена вода и дървено или рециново масло (индѣля). За да изгонимъ глиститъ отъ глѣнитъ на правото черво, трѣбва да употребяваме по-голѣми клистери и да ги продължаваме по-дълго време. Въ упорнитъ случаи намазватъ задния проходъ и лигавата ципа на правото черво съ сива живачна масъ и турятъ клистери отъ раствора на сублимата (слююментъ, два сантиграмма на 100 грамма вода).

Давание помощъ въ случай на премирание отъ нѣмание храна и питие.

Отъ Д-ра К. Тропиовскій.

Хора, кои сѣ лутали изъ необитаеми мѣста, безводни пустини, степи, голѣми гори и проч., слѣдъ дългото си скитание най-послѣ до толкова отслабватъ, щото се принаждаватъ да прекратятъ вече скитанието си, падатъ на земята премаяли и умиратъ на сѣщото мѣсто отъ изнемоощяване, гладъ и жажда.¹⁾ Тѣзи злочести хора най-първо лежатъ на земята ту съвършенно спокойно, ту се мѣтатъ безспокойни, охкатъ и стенатъ, но не могатъ да говорятъ, защото устата и языкътъ имъ сѣ засжхнали. Устата имъ биватъ почти постоянно отворени, языкътъ —

¹⁾ За голѣма жалость и грѣхъ на обществото, — смъртъ отъ гладъ се срѣща не само въ необитаеми мѣста, но и въ по-голѣмитъ градове, на близо отъ раскопъта и изливеството. Тая пролѣтъ раскрихъ трупа на една млада циганка, която е умрѣла отъ гладъ по край едно богато село въ Варненската околия.

засжхнжлъ и напуканъ, очитъ — полуотворени и червени. Дишението имъ се ускорява и става съвсѣмъ неравно и неправилно, и въздухътъ, който издишатъ, отъ начало бива горещъ, а послѣ става все по-вече и по-вече студенъ. Съ отслабването на дишението отслабва пулсътъ и биеннето на сърдцето; рждѣтъ и краката истиватъ. Най послѣ тѣ се лишаватъ съвсѣмъ отъ съзнание.

Най първата задача за даване помощъ на таква злочести е, да имъ се палѣ твърдѣ предпазливо вода въ устата и въ гърлото. Първомъ трѣбва да се капнатъ на езикътъ нѣколко капки студена вода, а подиръ нѣколко секунди, да се валѣ въ устата половина чайна лъжичка, даже и цѣла, при което главата на премръзлия да бжде повита малко на страна, за да не би водата да иде въ гласовото отверстие на грѣкланя. По такъвъ начинъ, трѣбва да се размекчава и намокря празднината на устата, гърлото горнята частъ на пищеприемника съ предпазливо и често повтаряемо наливание не голѣмо количество вода, догдѣто болния захване самъ да може да поглъща водата. Заедно съ това растриватъ лицето, гждитѣ и гърбътъ на болния съ студена вода.

Ако въ време на такова осторожно вливание вода въ устата на премръзлиятъ, биеннето на сърдцето, пулсътъ и дишението не се подобряватъ, то трѣбва да се пристъпи къмъ искусственното дишание и то по способътъ на Силвестра.¹⁾ Когато кръвообращението и дишението на болния се поправи и той захване да гхлта безъ особенъ трудъ, тогава може да му се прибави при водата малко ракия, вино, ромъ или конякъ — и най послѣ да му се даде, като първа храна, малко млѣко и подиръ него едно сурово яйце. Трѣбва твърдѣ строго да се пази, щото болниятъ да не яде или пие на веднажъ въ голѣмо количество. Съ подобна непредпазливостъ той може да се повреди твърдѣ много и може даже да загуби токо що спечеления му животъ. Когато болния е ялъ и пилъ вече, поне единъ пжтъ, трѣбва да му се растриятъ кръстътъ и членоветѣ съ вода, спиртъ или одеколонъ, и послѣ това да се

остави съвсѣмъ на мира за да си почине. Едва подиръ нѣколко часа сънь, може болниятъ пакъ да се подкрѣпи съ питие и лека храна.

Диететически ястия и пития за болнитѣ.

9. Яйца и ракия. 30 драма ракия смѣсватъ съ също такова количество канелена вода, съ желтъка на 2 яйца и съ 4 драма трѣстена захаръ. Яйчния желтъкъ и захарта растриватъ понапредъ, а къмъ тази масса прибавятъ послѣ канелената вода и ракията. Тази смѣсъ трѣбва да се дава отъ 2—4 чайни лъжички на веднажъ; тя дѣйствиува като укрѣпително и възбудително средство.

10. Хлѣбна пача. Турятъ едно парче баятъ хлѣбъ въ врѣла вода, и послѣ, додѣто не е успѣлъ да истине, растриватъ по често сито. По такъвъ начинъ се получава лека, питателна храна за слабъ стомахъ; тя се употрѣбява сама или пжкъ се смѣсва и възварява съ млѣко.

11. Овесена супа и възкисела пихтия. Голѣма супена лъжица съ овесено брашно смѣсватъ съ 2 лъжици студена вода; размѣсватъ всичко това добръ, додѣ се получи однородна масса, и послѣ я изливатъ въ 100 драма врѣла вода. Тази смѣсъ я варятъ около 10 минути, като постоянно я бъркатъ. За да ѝ придадѣтъ подобъръ вкусъ, прибавятъ солъ или захаръ, споредъ желанието на болния. Въмѣсто вода, можемъ да употрѣбимъ млѣко; врението се продължава половинъ частъ, слѣдъ което ястието се излива на паница и се облива съ студено млѣко.

12. Овесена наша. Супена лъжица крупа смѣсватъ съ 2 лъжици студена вода и обливатъ всичко това съ 100 драма врѣла вода, слѣдъ което трѣбва всичката масса да се разбърка старателно; послѣ, като продължаватъ да бъркатъ и варятъ тази масса до 10 минути, подслаждатъ я съ захаръ и ѝ прибавятъ, ако желаятъ, малко хересъ или ракия. По такъвъ начинъ се получава съвършенно питателна храна, която дѣйствиува другояче, отколкото брашненитѣ храни, напр. аррорута и т. н. Въмѣсто вода, ако желаятъ, могатъ да употрѣбятъ млѣко.

13. Аррорутъ (единъ видъ брашно). Двѣ супени лъжици аррорутъ размѣсватъ добръ съ три лъжици студена вода и всичко това обливатъ съ 50 драма врѣла вода, като разбъркатъ въ същото време всичката масса добръ. Ако употрѣбимъ съвършенно врѣла вода, то аррорута се сгъстява и, щомъ водата се налѣе, храната е вече готова. Ако ли употрѣбимъ просто топла вода, то трѣбва тогава да варимъ аррорута до тогава, додѣто се сгъсти, слѣдъ което му прибавятъ трѣстена захаръ. Освѣнъ това, за да

(¹ Глѣд. «Здравис» 1885 г., стр. 7.

се получи по-добър вкус, турятъ въ смѣсата лимонени кори или мушкатенъ орѣхъ, а тъй също се прибавя хересъ или ракия. Въместо вода може да се прибави млѣко, но въ такъвъ случай, не трѣбва да се употребѣи вино, защото млѣкото се пребива.

14. Ечемичена вода. 10 драма олющенъ ечемикъ трѣбва до се измие добръ съ студена вода, която се налива на страна, въ нѣкой ссѣдъ; послѣ това ечемика се смѣсва съ 150 драма вода и се вари до 20 минути въ затворена тенджера, слѣдъ което се прецѣжда. Полученото по такъвъ начинъ ядение може да се подслади съ захаръ; освѣтъ това може да му се прибави лимонена кора, когато още вари. За да има подобъръ вкусъ, прибавятъ му и лимоненъ сокъ. Това питие се отличава съ своитѣ омекчителни свойства и е леко-хранително.

15. Орнатъ (бадемено млѣко). 10 драма сладки бадеми се очистватъ добръ и къмъ тяхъ се прибавя 4 горчиви бадеми; всичко това се счуква въ хаванъ, слѣдъ което му се прибавя малко портокалена вода, тъй шото да се получи тѣстообразна масса; къмъ тая послѣдната се прибавя 100 др. млѣко, разбърква се съ 100 драма вода и се растрива, додѣто се получи емулсия (като млѣко). Слѣдъ това жидкостъта се прецѣжда и подслажда съ захаръ. Това питие е хранително и освѣтъ това има омекчителни свойства.

16. Оризена вода или оризена супа. 6 драма добъръ оризъ се измива добръ съ студена вода; слѣдъ това въ течение на три часа се размива въ 100 драма топличка вода, а послѣ се вари полена до единъ часъ, и слѣдъ това жидкостъта се прецѣжда. Това питие е много полезно при дизентерията, сюрюнлюка и въобще при раздразненнето на пищеварителния каналъ. Ако обстоятелствата позволяватъ, то това питие може да се подслади или да му се прибавятъ различни вещества за подобръние на вкуса му, както това се прави съ ечемичната вода.

17. Клеяна вода. 3 или даже 6 драма замѣтъ (гумми) трѣбва да се омие съ студена вода, слѣдъ това разварятъ го въ 200 драма студена чиста вода и, за да му придадѣтъ добъръ вкусъ, прибавятъ му лимонена кора.

18. Настой отъ ленено сѣме. 6 драма счукано ленено сѣме и 2 драхми надребнено сладко коренче се турятъ въ единъ ссѣдъ, въ който наливатъ 100 др. врѣла вода; слѣдъ това покриватъ ссѣда добръ, и всичката тази масса я топятъ близо до огъня въ течение 3 или 4 часа; послѣ я прецѣждатъ презъ платно; по такъвъ начинъ се получава едно лигабо питие, което има омекчителни свойства. Това питие се употребява често при болѣжка въ бѣбрецитѣ и бѣлия дробъ. За подобръние на вкуса му прибавятъ лимонени рѣзени и захаръ-кандисъ.

19. Суроватка отъ бѣло вино. На 50 драма млѣко, което кипи въ тенджерата, наливатъ една чаша бѣло вино и получената смѣсъ прецѣждатъ; жидкостъта трѣбва да се подслади съ счукана захаръ, споредъ вкуса. По такъвъ начинъ ще се получи полезно питие при различни трѣскави болѣсти.

20. Медена суроватка. 2 или 3 лъжици чистъ медъ се налива въ 100 драма врѣло млѣко, което слѣдъ това трѣбва да се възвари. Ако това питие го приемъ топло, тогава то дѣйствува като испотително средство и е много полезно въ случай на проста настинка.

СМѢСЪ.

≈ *Кѣсоглѣдието у ученицитѣ.* Висшій санитарний съвѣтъ въ Виена, вслѣдствие многочисленнитѣ оплаквания на ученицитѣ отъ постоянно увеличаваното кѣсоглѣдие, потрудилъ се е да опредѣли причината на туй явление. Отъ произведеното изслѣдване, между другото, доказано било отъ много лѣкари, че употребяемитѣ сега тетради за записване уроци и задачи, раздѣлени съ линии на квадратчета, както и дѣскитѣ за писание, сж положително вредни за очитѣ на дѣцата. Вслѣдствие на това висшій санитарний съвѣтъ, като се съгласилъ съ мнѣнието на докторитѣ, помолилъ правителството да запрети употребяването горѣпоменатитѣ материали за писание, което немедленно се изпълнило отъ министерството на просвѣщеннето.

Отговори.

Г-ну Г. въ Севлиево. — Вижда се, че жѣбитѣ Ви сж вече развалени, тъй шото и прахътъ не може да Ви помогне. Трѣбва да се обърнете къмъ жѣбния лѣкаръ да Ви понзчисти жѣбитѣ, да ги пломбира, а нѣкои и да извади.

Г-ну Хр. Д. Д. — Нека майка Ви да се лѣкува съ електричеството. — Заочно рецепти не даваме.

Г-ну Д. въ Етрополе. — Редакцията не може да се занимава съ болкитѣ на всѣкий единъ отъ почитаемитѣ си абонати и да ги лѣкува; особено, че това и не е възможно; защото не стига само да се чува болния, но трѣбва и да се види. Чърпете отъ вѣстника отговори на въпроситѣ си, а за което Ви недостига, научете се отъ най близкия до Васъ докторъ.